

Ni un pam de net

A vegades cal que alguna cosa canviï perquè els ulls se'ns obrin i ens permetin veure allò que tenim a prop. Aquest ha estat el meu cas: amb motiu de redactar un recull d'itineraris pel Montseny, he hagut de tornar a visitar molts racons d'aquest massís. Hi he anat amb dos mapes, dos dels millors mapes excursionistes del país. I amb la intenció de buscar itineraris per fer a peu, resseguint camins tradicionals. De sobte, enmig de la boira, se'm va obrir l'enteniment...

El massís del Montseny només és un exemple del que està passant una mica pertot arreu: els camins tradicionals, o s'han perdut o s'estan perdent. Actualment, les vies de comunicació a la muntanya són pistes de diferents amplades i alguns camins que tenen una certa popularitat (gairebé sempre a les parts altes del massís). El vessant sud del Montseny ha perdut gairebé tots els camins tradicionals; i si no, proveu de pujar a la carena del Sui des de Cànoves, Palautordera o Vilamajor. En altres llocs, els camins són encara transitables perquè conserven una certa inèrcia històrica que els ha mantingut (això només en aquells trams que travessen alzinars o fagedes prou compactes per impedir el desenvolupament de sotabosc): és el cas del vessant nord-oriental del turó de Morou. Al pla de la Calma es mantenen alguns corriols per la presència (residual?) de ramats d'ovelles i cabres. I així un llarg i monòton etcètera.

El canvi d'usos de la muntanya ha propiciat aquesta tendència (potser també hi podríem veure l'efecte del canvi climàtic o d'altres mals de final de mil·lenni). Ara, ni pastors ni ramaders ni pagesos ni bosquerols ni carboners, i tampoc grans i petites bèsties de corral, no pressionen de forma suficient el bosc. A vegades es pensa que el turisme posarà aturador a aquest canvi estructural, però el turisme tal com es desenvolupa al nostre país està més per consumir territori que per recuperar-lo i mantenir-lo. A més a més, amb més de vint-i-cinc anys de democràcia, hem estat incapaços d'aprovar una llei del paisatge i ens vanagloriem de les vendes de vehicles tot terreny. I als excursionistes se'ns ensenya a valorar l'alta muntanya i les dificultats tècniques; Mountain Wilderness s'encaparra a treure ferralla de les muntanyes...

Tot plegat fa que estiguem perdent una part important del nostre patrimoni: aquells bells camins que, com deia *Joaquim Ruir, no duen enlloc. I, si seguim així, cada cop més ens duran a més enllocs. No vull ara posar-me a cantar les benaurances ecològiques dels camins (tampoc no és la meva especialitat, però segur que tenen molt que veure amb la biodiversitat). Més aviat m'interessa entrar al tema pel vessant cultural: els camins de muntanya són una mostra del nostre patrimoni cultural tradicional, un patrimoni que, a diferència de les restes iberes, romanes o de les cabanes de vinya, em sembla que no tenen defensors; un patrimoni que, com les

carboneres, els forns de calç, les fonts i mines i un llarg etcètera s'està perdent.

Però, per què es perden aquests camins immemorials?

La primera causa és el seu baix ús: el camí del turó de l'Home a les Agudes cada cop està més fressat, si algun dia hi hagués algun problema, no caldria endegar cap acció especial perquè els mateixos excursionistes el tornarien a obrir, potser fins i tot sense voler.

Però la major part dels camins de la nostra muntanya no són tan fressats. Molts camins moren perquè gairebé ningú s'hi aventura. Però la *culpa* no és només dels excursionistes: la gran majoria de camins s'està perdent perquè la gent que accedeix a la muntanya per guanyar-s'hi la vida ho fa, cada cop més, motoritzada. Les pistes de muntanya són el primer perill per a aquests camins. No (només) és que l'obertura de la pista tregui caminants a l'antic traçat; moltes vegades el que passa és que les pistes es fan en detriment del camí. El camí és tallat per la pista i no es restaura el seu traçat; d'aquesta manera, per molt que vulguis, et trobes que el camí queda tallat. Això quan terres i pedres no són llençades expressament (o no) a aquests corriols.

No només són les pistes les que acaben amb els camins tradicionals. Les actuals pràctiques forestals, que no es poden regir per regles de mercat a causa d'un important procés de globalització, fan que moltes vegades es netegin els boscos i es podin els arbres, però el brancatge que sobra es deixa just allà on s'ha tallat. Una estranya llei de Murphy fa que acabin "embussant" els camins.

Les solucions a aquesta pèrdua patrimonial passen, des del meu punt de vista, per una àmplia política de senyalització dels camins, pel seu manteniment i la seva difusió. A un nivell més general, caldria desenvolupar algun tipus de normativa que impedís que la gestió forestal, agrícola o ramadera (i que les noves formes d'urbanització del camp) es fes en detriment dels camins tradicionals.

Ja sé que molta gent no hi estarà d'acord, però em sembla que en primer lloc cal marcar tots els corriols de les nostres muntanyes. Unes simples marques de pintura serien suficients, però si volem ho podem fer amb rètols ben ecològics (així els brètols podran fruit més de la seva feina). D'aquesta manera, els excursionistes estaríem en condicions de poder-nos aventurar per senders secundaris amb la certesa que ens durien a algun lloc. Això també faria que tothom anés pel mateix lloc i s'evitaria així l'avanç imparabile del bosc.

Cal també, em sembla, fer un manteniment acurat dels camins, un manteniment que eviti la invasió de la vegetació, però també problemes com ara l'erosió o la sobrefreqüentació. En aquest sentit, algunes de les entitats existents podrien dedicar-s'hi amb més consciència. Potser caldria

implantar alguna forma de custòdia sobre aquests elements patrimonials en perill.

I finalment cal difondre l'existència d'aquests camins, fer-los conèixer perquè la gent els pugui transitar i se'ls faci seus. Les marxes organitzades per centres excursionistes, que tenen una certa acceptació a casa nostra, podrien servir per recuperar i donar a conèixer aquests vells camins (i em consta que així és fa en més d'un lloc).

A un nivell més general, proposaria l'aprovació d'una normativa que obligués les persones que puguin tenir dret a obrir pistes per desenvolupar el seu treball (bosquerols i llenyataires, per exemple) a mantenir en perfecte estat els camins preexistents.

Segurament també caldria una reorientació de la política de senders de gran i petit recorregut de casa nostra, de manera que el senderisme es convertís en una manera de recuperar i mantenir camins tradicionals (a vegades fa pena veure com els GR ressegueixen pistes durant quilòmetres i quilòmetres).

Un altre agent important són aquelles editorials que es dediquen a la publicació de cartografia: els camins que no surten als mapes es visiten menys (i, per tant, s'acaben perdent). Aquí el problema és força delicat perquè la representació de camins en mal estat pot fins i tot generar problemes d'inseguretat per a certs transeünts.

Però no tot està perdut. No voldria acabar aquest article sense donar una nota positiva. Em consta que, de tant en tant, algú, potser furtivament, pinta i esmatassa camins. Sé per experiència pròpia que camins abandonats "apareixen" com els bolets d'un dia per l'altre perquè algú (persona o institució) ha decidit esmerçar-hi temps i quatre recursos. És molt agradable quan es recupera un camí; però, quan es perd, una part de la nostra cultura se'n va amb ell. I quan es perd la cultura, la incultura regna sobre la muntanya.